

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи

Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

серпня 2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Основи міжнародної безпеки

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

(шифр і назва)

спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

(шифр і назва)

освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії»

(шифр і назва)

спеціалізація _____

(шифр і назва)

вид дисципліни за вибором

(обо'язкова/ за вибором)

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

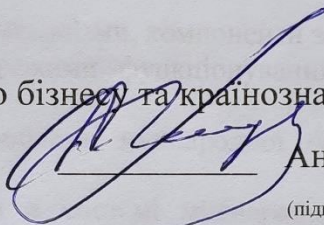
«28» серпня 2020 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Безрук О. О., к. політ. н., доц., доц. кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від «28» серпня 2020 року, № 1

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

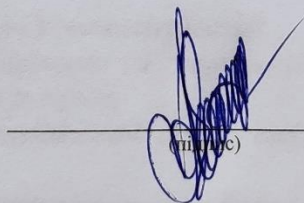

Анатолій ПАРФІНЕНКО

(підпис)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»

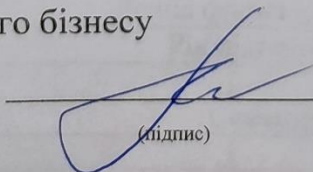
Ганна ПАНАСЕНКО

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від «28» серпня 2020 року, № 1

Голова науково-методичної комісії факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА

(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Основи міжнародної безпеки” складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавра

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: вивчення студентами нагальних проблем міжнародної безпеки, засобів підтримки міжнародної безпеки в сучасних умовах та основних чинників впливу на її стан.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- визначити поняття «міжнародна безпека» у контексті сучасних наукових підходів. З'ясувати яким чином це поняття співвідноситься із такими концептами як «національна безпека» та «глобальна безпека».

- розглянути об'єкти, суб'єкти, механізми, компоненти забезпечення функціонування системи міжнародної безпеки, її режими функціонування в умовах постбіполярної системи міжнародних відносин;

- виявити базові актуальні проблеми міжнародної безпеки, окреслити можливі варіанти їхнього вирішення;

- проаналізувати роль України в системі міжнародної безпеки, з урахуванням чиннику гібридного конфлікту на її території.

1.3. Кількість кредитів: 3

1.4. Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	
Рік підготовки	
3-й	
Семестр	
5-й	
Лекції	
32 год.	
Семінарські заняття	
16 год.	
Самостійна робота	
42 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до ОПП:

1) загальні компетентності:

ЗК2 – здатність до здійснення аналізу та критичного оцінювання політичних, культурних, економічних та соціальних явищ і подій;

ЗК6 – уміння ідентифікувати та формулювати проблеми галузі міжнародних відносин.

2) фахові компетентності:

ФК 2 – здатність аналізувати і прогнозувати політичний та соціально-економічний розвиток країн та регіонів;

ФК 4 – здатність до аналітичної діяльності щодо зовнішньополітичного курсу країн та регіонів;

ФК 8 – здатність виявляти можливі як безпосередні, так і потенційні загрози та виклики міжнародній безпеці та основні напрями політики щодо зменшення та нейтралізації ризиків

Програмні результати навчання:

ПРН2 – аналіз зовнішньої політики окремих країн та блоків країн.

ПРН5 – здійснювати політичний огляд міжнародних подій та виявляти проблеми в міжнародних відносинах.

ПРН8 – критично оцінювати і прогнозувати соціальні, економічні, політичні, екологічні, культурні та інші події та явища.

ПРН17 - визначення політичних, дипломатичних, безпекових, суспільних, юридичних, економічних й інших ризиків у сфері міжнародних відносин та глобальних процесів

ПРН22 - використовувати теоретичні знання в аналізі та прогнозуванні політичного і соціально-економічного розвитку суспільно-територіальних систем, країн, регіонів та їх зовнішньоекономічну діяльність

Матриця компетентностей та програмних результатів навчання, які формуються під час вивчення навчальної дисципліни «Основи міжнародної безпеки» у відповідності до ОПП

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК2	<i>здатність до здійснення аналізу та критичного оцінювання політичних, культурних, економічних та соціальних явищ і подій</i>	ПРН8	<i>критично оцінювати і прогнозувати соціальні, економічні, політичні, екологічні, культурні та інші події та явища</i>
ЗК6	<i>уміння ідентифікувати та формулювати проблеми галузі міжнародних відносин</i>	ПРН5	<i>здійснювати політичний огляд міжнародних подій та виявляти проблеми в міжнародних відносинах</i>
Фахові компетентності (ФК)			
ФК2	<i>здатність аналізувати і</i>	ПРН22	<i>використовувати теоретичні знання в</i>

	<i>прогнозувати політичний та соціально-економічний розвиток країн та регіонів</i>		<i>аналізі та прогнозуванні політичного і соціально-економічного розвитку суспільно-територіальних систем, країн, регіонів та їх зовнішньоекономічну діяльність</i>
ФК4	<i>здатність до аналітичної діяльності щодо зовнішньополітичного курсу країн та регіонів</i>	ПРН2	<i>аналіз зовнішньої політики окремих країн та блоків країн</i>
ФК8	<i>здатність виявляти можливі як безпосередні, так і потенційні загрози та виклики міжнародній безпеці та основні напрями політики щодо зменшення та нейтралізації ризиків</i>	ПРН17	<i>визначення політичних, дипломатичних, безпекових, суспільних, юридичних, економічних й інших ризиків у сфері міжнародних відносин та глобальних процесів</i>

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Міжнародна безпека у контексті наукових досліджень. Системний аспект феномену міжнародної безпеки

Тема 1. Міжнародна безпека як об'єкт наукових досліджень (л-2 год.)

Загальне уявлення про «безпеку» в суспільно-політичних науках. Визначення міжнародної безпеки. Основні інтерпретативні підходи: об'єктний та суб'єктний. Концепції міжнародної безпеки. Дилеми міжнародної безпеки. Рівні міжнародної безпеки. Джерела загроз на рівнях індивіду, суспільства, держави. Суб'єкти та об'єкти міжнародної безпеки. Система міжнародної безпеки. Операційні моделі міжнародної безпеки.

Тема 2. Міжнародна безпека, національна безпека, регіональна безпека та глобальна безпека: особливості взаємозв'язку (л-4 год.)

Національна, регіональна та глобальна безпеки: цілі, завдання, складові. Політика національної безпеки ключових геополітичних акторів (США, КНР, РФ, Індія, ЄС, Японія) та її вплив на стан міжнародної безпеки. Глобальний вимір міжнародної безпеки в геополітичних концепціях XX - поч. XXI ст.

Тема 3. Воєнна безпека сучасних держав (л-2 год.)

Теоретичні засади вивчення воєнної безпеки. Основні завдання комплексу заходів щодо підтримання режиму воєнної безпеки. Воєнна політика. Моделі забезпечення воєнної безпеки сучасної держави. Воєнні доктрини ключових геополітичних акторів. Воєнна безпека та міжнародна безпека: межі розподілу та масштаби взаємовпливу.

Тема 4. Основні сфери безпекової діяльності (л-4 год.)

Економічна безпека: сутність, проблеми забезпечення. Екологічна безпека. Енергетична безпека. Інформаційна безпека. Кібербезпека. Демографічна безпека.

Розділ 2. Стан та актуальні проблеми міжнародної безпеки на початку XXI ст. Україна в системі міжнародної безпеки

Тема 5. Особливості постбіполярного світового порядку: нові параметри міжнародної безпеки (л-4 год.)

Демонтаж Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин. Кінець моделі «3-вимірності». Наслідки деколонізації. Конкуренція за світову гегемонію. Геостратегічні інтереси США, Китаю та Росії. Глобалізація, глокалізація та регіоналізація. «Суспільство ризику». Мобільність. Міграції. Мультикультуралізм. Нерівномірність економічного розвитку. Екологічні, енергетичні та гуманітарні проблеми. Етнічні та етно-релігійні загрози. Сепаратизм. Міжнародні організації та втручання.

Тема 6. Міжнародний тероризм (л-2 год.)

Тероризм у фокусі наукових досліджень. Локальний та транснаціональний тероризм. ОМУ-тероризм. Соціально-демографічна база тероризму. Релігійний чинник тероризму. Ісламський фундаменталізм та тероризм. Боротьба з тероризмом.

▪ *Тема 7. Воєнні загрози міжнародної безпеки та проблема озброєнь (л-4 год.)*

Воєнний конфлікт: визначення, основний зміст, характеристики, типологія, чинники. Війна, як специфічний тип воєнного конфлікту. Особливості сучасних воєн. Асиметричні війни. Конфлікти низької інтенсивності. Гібридні війни.

Звичайні озброєння. Торгівля зброєю. Розповсюдження зброї масового ураження. Міжнародна правова база щодо контролю над озброєннями. Міжнародна організована злочинність.

▪ *Тема 8. Регіональний аспект міжнародної безпеки та європейська безпека (л-4 год.)*

Регіоналізація: зміст та особливості. Етапи розвитку процесів регіональної безпеки. Проблеми безпеки на регіональному рівні: Регіональні та міжнародні організації: співпраця в галузі безпеки. Сучасні виклики для систем регіональної безпеки.

Коріння євроцентричної моделі. Процеси реформування і розширення НАТО. Європейський Союз в системі європейської безпеки. Балкани і європейська безпека. Російська Федерація в процесах європейської безпеки. Роль ОБСЄ.

Тема 9. Проблеми безпеки на Близькому Сході та в інших регіонах (л-4 год.)

Іракський фактор. Палестинська проблема. Іранський фактор. Сирійський фактор. Проблеми безпеки в районі Магриба. Проблеми безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Північно-Східна Азія. Південно-Східна Азія. Південна частина Тихого океану. Південна Азія.

▪ *Тема 10. Україна і проблема безпеки (л-2 год.)*

Закон про національну безпеку та воєнна доктрина України: основний зміст та цілі. Загрози національній безпеці України. Характеристика економічної, енергетичної, інформаційної, екологічної безпеки України. Геополітичний вибір України: еволюція та наслідки. Гібридний конфлікт в Україні. Співпраця України з міжнародним співтовариством в галузі міжнародної безпеки.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Міжнародна безпека у контексті наукових досліджень. Системний аспект феномену міжнародної безпеки												
Разом за розділом 1	32	12	4			16						
Розділ 2. Стан та актуальні проблеми міжнародної безпеки на початку ХХІ ст. Україна в системі міжнародної безпеки												
Разом за розділом 2	58	20	12			26						
Усього годин	90	32	16			42						

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 2. Міжнародна безпека, національна безпека, регіональна безпека та глобальна безпека: особливості взаємозв'язку	2
2	Тема 3. Воєнна безпека сучасних держав	2
3	Тема 5. Особливості постбіполярного світового порядку	2
4	Тема 6. Міжнародний тероризм	2
5	Тема 7. Воєнні загрози міжнародної безпеки	2
6	Тема 8. Регіональний аспект міжнародної безпеки та європейська безпека	2
7	Тема 9. Проблеми безпеки на Близькому Сході та в інших регіонах	2
8	Тема 10. Україна і проблема безпеки	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи (доповіді)	Кількість годин
1	Міжнародна безпека як об'єкт наукових досліджень Лекційний матеріал доповнити більш детальним вивченням матеріалу про еволюцію поглядів на систему міжнародної безпеки	2
2	Міжнародна безпека, національна безпека, регіональна безпека та глобальна безпека: особливості взаємозв'язку Зробити доповіді по механізмах забезпечення національної безпеки в окремих країнах ЄС	4
3	Воєнна безпека сучасних держав Лекційний матеріал доповнити інформацією про воєнні доктрини окремих країн (доповіді)	4
4	Основні сфери безпекової діяльності Проаналізувати забезпечення по окремим видам безпеки в США, РФ та КНР	6

5	Особливості постбіполярного світового порядку: нові параметри міжнародної безпеки Проаналізувати суперечливості розвитку світу на поч. XXI ст. і пов'язаний з цим стан міжнародної безпеки	4
6	Міжнародний тероризм Лекційний матеріал доповнити інформацією про феномен «ІДІЛ», як терористичної квазі-держави та інші терористичні чинні організації в світі	4
7	Воєнні загрози міжнародної безпеки та проблема озброєнь Розширити лекційний матеріал інформацією про правові основи регулювання нерозповсюдження ЗО та ЗМУ	4
8	Регіональний аспект міжнародної безпеки та європейська безпека Проаналізувати проблемні моменти законодавчого і практичного характеру в галузі забезпечення регіональної безпеки в ЄС	4
9	Проблеми безпеки на Близькому Сході та в інших регіонах Проаналізувати наслідки «Арабської весни» у контексті дестабілізації ситуації в регіоні	4
10	Україна і проблема безпеки Лекційний матеріал доповнити поглибленим вивченням змісту загроз по видам безпеки в Україні	6
	Разом	42

6. Методи контролю

Згідно з наказом № 0202-1/260 від «07»серпня 2020р. лекції проводяться виключно в онлайн режимі із застосуванням платформ для відеоконференцій: ZOOM, Skype. 25-30% часу лекції обов'язково резервується для запитань, дискусій, обговорення навчального матеріалу.

Практичні заняття можуть проходити в аудиторії (до 20 осіб), чи в дистанційний формі.

Вивчення дисципліни «Основи міжнародної безпеки» передбачає застосування *поточного* та *семестрового* видів контролю.

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

1. *Поточний контроль* здійснюється у формі письмових контрольних робіт, які проводяться за підсумками вивчення кожного із розділів навчальної дисципліни і являють собою тестові завдання. Бали отримані за контрольні роботи додаються до балів, що були отримані студентами за виконані види навчальних робіт протягом семестру. Отримана сума балів є результатом поточної успішності. Максимальне значення дорівнює 60 балам.

До вищезгаданих видів навчальних робіт відносяться наступні: *усна доповідь* на семінарському занятті; участь в *обговоренні* доповіді або в *дискусії* на семінарському

занятті; написання *есе* з актуальних проблем світової політики; підготовка та захист *реферату*; *експрес-опитування* – усне або письмове надання відповідей на запитання з пройденого матеріалу протягом 5-10 хв.

Критерії оцінювання та алгоритм нарахування балів. Основні критерії оцінювання за видами робіт наведено в таблиці А.

Таблиця А. Основні критерії оцінювання за видами студентських робіт

Вид роботи	Критерії оцінювання
<u>Усна доповідь</u>	Відповідність змісту заявленій темі доповіді; логічність, послідовність та чіткість викладення; оперування категоріально-термінологічним апаратом навчальної дисципліни; якість відповідей на поставленні запитання
<u>Обговорення доповіді, дискусія</u>	Формулювання актуальних, слушних запитань по темі доповіді; висловлення власної думки, ремарок, доповнень з обговорюваної проблеми; демонстрація аналітичних здібностей; використання термінології
<u>Есе</u>	Актуальність обраної теми; логіка викладення, чіткість та послідовність; ступінь аргументації власних висновків; рівень обізнаності по заявленій темі; якість аналітики; унікальність; самостійність виконання
<u>Реферат</u>	(Див. критерії оцінювання <i>усної доповіді</i> та <i>есе</i>). Додатково: якість оформлення; кількість опрацьованих першоджерел; відповідність мети поставленим завданням та отриманим результатам
<u>Експрес-опитування</u>	Відповідність змісту відповіді поставленим запитанням; дотримання хронометражу; кількість вірних відповідей

Відповідно до структури навчальної дисципліни та враховуючи означені критерії оцінювання передбачено наступний алгоритм нарахування балів протягом семестру (див. Табл. В).

Таблиця В. Алгоритм нарахування балів та розрахунок поточної успішності

Вид роботи (передбачуваний за розділом)	Діапазон оцінювання (бали)	Максимально-накопичувальна кількість балів
1.	2.	3.
Розділ 1		
Усна доповідь (Т.2, Т.3)	1–3	6
Участь в обговоренні доповіді, дискусія (Т.2, Т.3)	0,5–1	2
Написання есе	1–2	2
Підготовка та захист реферату	2–10	10
Контрольна робота за розділом 1 (поточний контроль)	0–5	5
РАЗОМ за розділом 1		25
Розділ 2		
1.	2.	3.
Усна доповідь (Т.5–Т.10)	1–3	18

Участь в обговоренні доповіді, дискусія (Т.5–Т.10)	0,5–1	6
Експрес-опитування (Т.7–Т.12)	0–6	6
Контрольна робота за розділом 2 (поточний контроль)	0–5	5
РАЗОМ за розділом 2		35
РАЗОМ за семестр		60

2. Семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді письмової залікової роботи. Час виконання – 40 хвилин. Кількість питань – 2. Максимальна кількість балів передбачена за відповіді на кожне запитання складає 20 балів. Відповідно – максимальна кількість балів за виконання залікової роботи дорівнює 40 балам. Таким чином, за семестр студент(ка) має можливість отримати максимум 100 балів.

Критерії оцінювання відповідей на заліковій роботі: відповідність змісту поставленим запитанням, структура, логіка та повнота відповіді; використання релевантної термінології. Дисциплінарні вимоги: належне оформлення залікової роботи; дотримання хронометражу; самостійність виконання.

7. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота										Разом	Залікова робота	Сума
Розділ 1				Розділ 2						60	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10			
25				35								

T1, T2 ... – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

8. Рекомендована література

Основна література

1. Богданович В. Ю., Маначинский А. Я. и др.. Конфликты и войны: монография. Киев, 2007. 571 с.
2. Власюк О.С. Національна безпека України: еволюція проблем внутрішньої політики : Вибр. наук. праці / О. С. Власюк. – К. : НІСД, 2016. – 528 с.
3. Глобальна та національна безпека: підручник / авт. кол. :В..І. Абрамов, Г.П. Ситник, В.Ф. Смоляннюк та ін. / за заг. ред. Г.П.Ситника. – Київ : НАДУ, 2016. – 784 с.
4. Воєнна доктрина України. 2015.
5. Закон України «Про національну безпеку України».
6. Ліпкан В. А. Безпекознавство. Київ. Вид-во Європейського університету. 2003. 208 с.
7. Ліпкан В. А. Теорія національної безпеки. Київ. КНТ. 2008. 631 с.
8. Ліпкан В. А. Національна безпека України. Київ. Кондор. 2008. 552 с.
9. Мала енциклопедія міжнародної безпеки (за заг.ред. Ю. Л. Бошицького). Київ. Вид-во Європейського університету. 2012.
10. Політологічний енциклопедичний словник за ред. М. П. Требіна. Харків: Право, 2015. 816 с.
11. Рущенко І.П. Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога / монографія. Х.: ФОП Павленко О.Г., 2015. 268 с.

Допоміжна література

1. Баймуратов М. А. Международно-правовые аспекты становления и развития европейской системы безопасности на пороге XXI века. Одесса: Юридическая литература. 2004. 184 с.
2. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 384 с.
3. Бек У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма. Ответы на глобализацию. Москва: Прогресс-Традиция, 2001. 302 с.
4. Грінєнко О., Дєнєжкін М., Кутовий О. Мобілізаційна підготовка національної економіки в контексті сучасних воєнних конфліктів // Наука і оборона. №3. 2013. С. 40-44.
5. Дарендорф. Р. У пошуках нового устрою. Лекції на тему політики свободи у XXI столітті. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 109 с.
6. Денисенко І. Д. Еволюція теорії конфлікту в західній соціальній філософії. Харків: «ОВС», 2002. 288 с.
7. Кучма Л. Д. После майдана: Записки президента. 2005-2006. Киев, 2007. 688 с.
8. Марко С. Хроника гибридной войны. Киев, 2016. 248 с.
9. Парк Р. Э. Конкуренция и конфликт // Вопросы социологии. 1994. № 5. С. 62—70.
10. Райтшустер Б. Путинократия. Человек власти и его система. Харьков: Виват, 2015. 368 с.
11. Тоффлер Э. Война и антивоенная: Что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI века. Москва: АСТ : Транзиткнига, 2005. 412 с.
12. Требін М. П. Армія так суспільство: соціально-філософський аналіз взаємодії в умовах трансформації. Харків: Вид. дім «ІНЖЕК», 2004. 404 с.
13. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва : АСТ, 2005. 603 с.
14. Штомпка П. Социология социальных изменений. Москва: Аспект Пресс, 1996. 415 с.

15. Brzezinski Zbigniew. 1997. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Amnesty International. URL: <https://www.amnesty.org.ua>
2. Foreign Affairs /magazine/. URL: <https://www.foreignaffairs.com>
3. Stockholm International Peace Research Institute. URL: <https://sipri.org>
4. UN. URL: <https://www.un.org/en/>
5. Баганець О. Криміногенна ситуація в Україні: як змінився її стан протягом 2016 року (в порівнянні з минулими роками)? // Юридичний вісник України. 25.02.2017. URL: <http://yvu.com.ua/kryminogenna-sytuatsiya-v-ukrayini-yak-zminyvsya-yiyi-stan-protiyagom-2016-roku-v-porivnyanni-z-mynulymy-rokamy>.
6. Гопко Г. Криміналізація, корупція та інші загрози енергетичній безпеці // ZIK. 07.02.2017. URL: http://zik.ua/news/2017/02/07/kryminalizatsiya_korupsiya_ta_inshi_zagrozy_energetychniy_bezpetsi_1039007.
7. Держбюджет 2017: армія отримає рекордне фінансування // Politeka. 26.09.2016. URL: <https://politeka.net/ua/news/317830-gosbyudzheth-2017-armiya-poluchit-rekordnoe-finansirovanie/>
8. Комплексна оцінка економічної ситуації в Україні у 2014-2015 рр. (частина 1: Загальна оцінка макроекономічної ситуації) // Free Voice Information Analysis Center. 31.08.2015. URL: <http://iac.org.ua/kompleksna-otsinka-ekonomichnoyi-situatsiyi-v-ukrayini-u-2014-2015-rr-chastina-1-zagalna-otsinka-makroekonomichnoyi-situatsiyi/>.
9. Майстренко О. Військово-економічний потенціал держави і роль оборонно-промислового комплексу в його забезпеченні // Українська молодь: Інтернет-версія всеукраїнської газети. 12.09.2014. URL: http://www.ukrmol.in.ua/2014/09/blog-post_12.html.
10. Новости ООН. Международная безопасность. URL: <https://news.un.org/ru/tags/mezhdunarodnaya-bezopasnost>